

ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΟΡΩΝ

Αδιαίρετο

Αναφέρεται στην ισότιμη σημασία κάθε νόμου περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κανένα πρόσωπο δεν μπορεί να στερείται κάποιο δικαίωμά του, επειδή κάποιος αποφάσισε ότι αυτό είναι «λιγότερο σημαντικό» ή «μη ουσιώδες».

Αλήθεια και συμφιλίωση

Ο όρος συνδέεται συνήθως με τις Επιτροπές Αλήθειας και Συμφιλίωσης, οι οποίες συστήνονται ανά τον κόσμο προκειμένου να προσφέρουν δημόσιο βήμα για θύματα και δράστες εγκλημάτων για την αποκάλυψη της βίας και των παραβιάσεων που διεπράχθησαν κατά τη διάρκεια διακυβέρνησης από τυραννικά καθεστώτα ή συγκρούσεων. Ενθαρρύνει τη διαφάνεια στη διαδικασία επακριβούς καταγραφής της ακολουθίας των γεγονότων, που είναι κρίσιμης σημασίας για την προώθηση της διαδικασίας επούλωσης των πληγών και της τελικής κοινωνικής συμφιλίωσης.

Αλληλεξάρτηση

Αναφέρεται στο συμπληρωματικό πλαίσιο της νομοθεσίας για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Παραδείγματος χάριν η ικανότητα συμμετοχής στη διακυβέρνηση της χώρας επηρεάζεται ευθέως από το δικαίωμα στην αυτο-έκφραση, στην εκπαίδευση, ακόμη και στην ικανοποίηση των στοιχειωδών αναγκών για την επιβίωση.

Απαρτχάιντ

Σύστημα φυλετικού διαχωρισμού και διακρί-

σεων που επιβλήθηκε από την κυβέρνηση λευκής μειοψηφίας της Νότιας Αφρικής από το 1948 έως το 1994, οπότε καταργήθηκε μετά από εθνικές εκλογές.

Ασυλο

Οποιοδήποτε μέρος όπου προσφέρεται προστασία ή ασφάλεια.

Ατομικά και πολιτικά δικαιώματα

Τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα είναι κατηγορία δικαιωμάτων και ελευθεριών που προστατεύουν τα άτομα από αυθαίρετες ενέργειες των δημοσίων αρχών ή ιδιωτικών οργανισμών και ατόμων και διασφαλίζουν τη δυνατότητα καθενός να συμμετέχει στη δημόσια και πολιτική ζωή του κράτους χωρίς διακρίσεις ή καταπίεση. Τα δικαιώματα αυτά περιλαμβάνονται στην Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα [UDHR] του 1948 και περιγράφονται στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα [ICCPR]. Τα ατομικά δικαιώματα περιλαμβάνουν τη διασφάλιση της σωματικής ακεραιότητας και ασφάλειας των ανθρώπων, την προστασία από διακρίσεις που βασίζονται παραδείγματος χάριν στη σωματική ή νοητική ανεπάρκεια, το φύλο, τη θρησκεία, τη φυλή, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την εθνική καταγωγή, την ηλικία, το καθεστώς του μετανάστη κ.λπ., καθώς και δικαιώματα όπως η ελευθερία της σκέψης και της συνείδησης, του λόγου και της έκφρασης, της θρησκείας, του Τύπου και της μετακίνησης.

Αυτοδιάθεση

Καθορισμός του πολιτικού μέλλοντος μιας εδαφικής ενότητας από τον ίδιο της τον πληθυσμό, ο οποίος αποφασίζει ελεύθερος από εξαναγκασμούς προερχόμενους από εξωτερικές δυνάμεις.

Αυτόχθονες

Άνθρωποι οι οποίοι είναι οι αρχικοί ή οι φυσικοί κάτοικοι μιας χώρας.

Βασανιστήρια

Η επιβολή έντονου πόνου, είτε σωματικού είτε ψυχολογικού, σε γενικές γραμμές ως τιμωρία ή ως μέσο απόσπασης ομολογίας ή πληροφοριών ή για τη σαδιστική ευχαρίστηση του βασανιστή. Τα βασανιστήρια απαγορεύονται από την Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και παραμένουν ανεπίτρεπτα ακόμη και ως αντίδραση στην τρομοκρατία ή ως μέσο για την εξέταση υπόπτων για τρομοκρατικές ενέργειες. Η απαγόρευση των βασανιστηρίων θεωρείται διεθνές εθιμικό δίκαιο αναγκαστικού χαρακτήρα με αποτέλεσμα οιαδήποτε χρήση βασανιστηρίων να αντιμετωπίζεται ως διεθνές έγκλημα που τιμωρείται από εγχώρια ή διεθνή δικαστήρια.

Βία με βάση το φύλο

Βία που εκδηλώνεται εναντίον ενός θύματος λόγω του φύλου του· για παράδειγμα πράξεις βίας κατά γυναικών, όπως ο βιασμός, η σεξουαλική επίθεση, η κλειτοριδεκτομή, ο εμπρησμός της νύφης λόγω διαφορών για την προίκα κ.λπ.· επίσης πράξεις βίας κατά γυναικών που δεν συμμορφώνονται με περιοριστικά κοινωνικά και πολιτιστικά πρότυπα.

Η Διακήρυξη της Βιέννης (1993) αναγνώρισε ρητά τη βία με βάση το φύλο ως ζήτημα που άπτεται των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Γενοκτονία, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εγκλήματα πολέμου και έγκλημα της επίθεσης

Είναι τα εγκλήματα που αναγνωρίζονται ως τα πλέον σοβαρά, καθότι απειλούν την ειρήνη και την ασφάλεια. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο [ICC] δημιουργήθηκε για να δικάζει αυτά τα εγκλήματα. Ωστόσο το εν λόγω Δικαστήριο δεν έχει αρμοδιότητα να δικάζει το έγκλημα της επίθεσης. Ως γενοκτονία ορίζονται οι ενέργειες που διαπράττονται με σκοπό να καταστρέψουν εξ ολοκλήρου ή εν μέρει μια εθνική, εθνοτική, φυλετική ή θρησκευτική ομάδα. Τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας είναι επιθέσεις ή βίαιες ενέργειες που διαπράττονται ως μέρος ευρείας ή συστηματικής επίθεσης που στρέφεται κατά του άμαχου πληθυσμού με επίγνωση της επίθεσης αυτής. Τα εγκλήματα πολέμου είναι εγκλήματα που διαπράττονται σε ευρεία κλίμακα ως μέρος σχεδίου ή συστηματικής πολιτικής, όπου σημειώνονται σοβαρές παραβιάσεις των Συνθηκών της Γενεύης. Ως έγκλημα της επίθεσης ορίζεται «το έγκλημα του σχεδιασμού, της προετοιμασίας, της έναρξης ή της εκτέλεσης μιας επιθετικής πράξης από πρόσωπο ικανό να ασκήσει αποτελεσματικό έλεγχο ή να χειραγωγήσει την πολιτική ή στρατιωτική δράση ενός κράτους, όπου η φύση, η βαρύτητα και η κλίμακα αυτής της επιθετικής ενέργειας συνιστά σαφή παραβίαση του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών».

Δέουσα νομική διαδικασία

Αμερικανικός κυρίως όρος που αναφέρεται στο κατά πόσο οι νομικές διαδικασίες συμμορφώνονται προς τους κανόνες και τις αρχές

της προστασίας των δικαιωμάτων των εμπλεκόμενων πλευρών. Παρότι ο όρος δεν χρησιμοποιείται γενικώς στα διεθνή κείμενα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα κείμενα αυτά προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα όσων οδηγούνται ενώπιον των δικαστηρίων.

Διεθνές εθιμικό δίκαιο

Κάθε φορά που διαμορφώνεται ευρεία συναίνεση μεταξύ των κρατών αναφορικά με ένα πρότυπο, αυτό καθίσταται διεθνώς δεσμευτικό και ως εκ τούτου μέρος του διεθνούς δικαίου.

Εγκλήματα του Απαρτχάιντ

Η Διεθνής Σύμβαση για την Εξάλειψη και την Τιμωρία του Εγκλήματος του Απαρτχάιντ κατονόμασε το απαρτχάιντ ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας που προκαλείται από τις πολιτικές και τις πρακτικές φυλετικού διαχωρισμού και διακρίσεων, ένα έγκλημα το οποίο παραβιάζει τις βασικές αρχές του διεθνούς δικαίου, ειδικότερα τους σκοπούς και τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και το οποίο συνιστά σοβαρή απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.

Εκπαίδευση

στα ανθρώπινα δικαιώματα

Η διάδοση της ενημέρωσης που αποσκοπεί στην οικοδόμηση μιας οικουμενικής αντίληψης σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσω της καλλιέργειας γνώσης και δεξιοτήτων καθώς και η διαμόρφωση συμπεριφορών που οδηγούν: στην ενίσχυση του σεβασμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες στην πλήρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ανθρώπου και σε μια αίσθηση περί αξιοπρέπειας στην προώθηση της κατανόησης, του σεβασμού, της ισότητας των φύλων και της φιλίας με-

ταξύ όλων των εθνών, των αυτοχθόνων και των φυλετικών, εθνικών, εθνοτικών, θρησκευτικών και γλωσσικών ομάδων· στην προσφορά της δυνατότητας σε όλους τους ανθρώπους να συμμετέχουν ενεργά σε μια ελεύθερη κοινωνία· και στην περαιτέρω επέκταση των δραστηριοτήτων των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης.

Εκφοβισμός [bullying]

Το bullying είναι επαναλαμβανόμενη επιθετική συμπεριφορά με σκοπό την ηθελπημένη πρόκληση σωματικού ή ψυχικού πόνου σε ένα πρόσωπο. Υποδηλώνει αναγκαστικά την πρόθεση παρενόχλησης ή αλαζονικής στάσης απέναντι σε κάποιον συνάνθρωπο, έναν συμμαθητή στην περίπτωση του σχολείου, είτε άμεσα (μέσω σωματικής ή ψυχολογικής ενόχλησης) ή εμμέσως (μέσω αποκλεισμού και απομόνωσης). Σήμερα αποδίδεται αυξημένη προσοχή στο φαινόμενο, ιδιαίτερα λόγω των δυνητικά επιβλαβών συνεπειών που μπορεί να έχει στην ανάπτυξη της προσωπικότητας και την ευημερία των νέων ανθρώπων. Πρόσφατα περιστατικά διαδικτυακού εκφοβισμού [cyberbullying] —η χρήση δηλαδή του διαδικτύου, κινητών τηλεφώνων ή άλλων συσκευών για την αποστολή ή την ανάρτηση κειμένων ή εικόνων που αποσκοπούν στο να πλήξουν ή να προσβάλουν έναν άνθρωπο— κατέληξαν σε θανάτους, οι οποίοι έκαναν τις αρμόδιες αρχές να στρέψουν την προσοχή τους στο φαινόμενο και να αναζητήσουν τρόπους αντιμετώπισης της επικίνδυνης αυτής τάσης.

Επαναπροώθηση

Η υποχρεωτική επιστροφή ενός ανθρώπου στην πατρίδα του, όπου ενδέχεται να κινδυνεύει η ζωή ή η ελευθερία του. Ονομάζεται επίσης αναγκαστικός επαναπατρισμός.

Επίμονη παρακολούθηση [stalking]

Συστηματική επαναλαμβανόμενη και ανεπιθύμητη παρακολούθηση, παρενόχληση, επαφή ή κάθε άλλη συμπεριφορά προς συγκεκριμένο πρόσωπο η οποία θα προξενούσε σε οποιονδήποτε λογικό άνθρωπο φόβο. Η επίμονη παρακολούθηση, την οποία ασκεί ο αποκαλούμενος «αθέατος διώκτης», απαγορεύεται από τον νόμο σε όλες τις πολιτείες των ΗΠΑ καθώς και βάσει της ομοσπονδιακής νομοθεσίας.

Κράτος Δικαίου

Στενά συνδεδεμένο με το φιλελεύθερο κράτος και τη φιλελεύθερη πολιτική παράδοση του Δυτικού κόσμου, το κράτος δικαίου επιβάλλει έναν ελάχιστο διαχωρισμό των εξουσιών με σκοπό την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ένα ανεξάρτητο δικαστικό σύστημα είναι εκ των ων ουκ άνευ σε ένα δημοκρατικό και πλουραλιστικό κράτος. Το κράτος δικαίου [“rule of law”] διαφοροποιείται από τη νομοκρατία [“rule by law”], εργαλείο που χρησιμοποιείται από αυταρχικούς κυβερνώντες για τη διατήρηση της τάξης χωρίς να εξασφαλίζεται ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Λογοκρισία

Η παρακολούθηση και οι περιορισμοί στην έκφραση και τη δημοσίευση καθώς και στις τηλεπικοινωνίες. Συνήθως η λογοκρισία ασκείται μέσω μηχανισμών εξέτασης και έγκρισης για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με κυβερνητικές πολιτικές στο όνομα των παραδοσιακών αξιών, της εθνικής ασφάλειας ή των ηθών της κοινότητας. Η αυτολογοκρισία εντοπίζεται στους κλάδους του Τύπου ή των τηλεπικοινωνιών και έχει ως σκοπό τη συμμόρφωση με την κυβερνητική ιδεολογία.

Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ)

Οργανώσεις που δημιουργήθηκαν από ανθρώπους εκτός των πλαισίων των κυβερνητικών δομών. Οι ΜΚΟ παρακολουθούν τις διαδικασίες που ακολουθούνται από φορείς για τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως η Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου των Ηνωμένων Εθνών, και είναι οι «φρουροί» των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά τους. Ορισμένες είναι μεγάλες και διεθνείς, ενώ άλλες μπορεί να είναι μικρές και τοπικής εμβέλειας. Οι ΜΚΟ ασκούν σημαντική επίδραση στη διαμόρφωση των πολιτικών των Ηνωμένων Εθνών.

Ξενοφοβία

Φόβος ή περιφρόνηση απέναντι σε ό,τι είναι ξένο ή άγνωστο ιδιαίτερα προς ξένους ή ανθρώπους άλλης προέλευσης.

Οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα

Τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα είναι κοινωνικο-οικονομικά δικαιώματα του ανθρώπου, διακριτά από τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα. Τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα περιλαμβάνονται στην Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και περιγράφονται στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά (ή Μορφωτικά) Δικαιώματα [ICESCR]. Στα εν λόγω δικαιώματα περιλαμβάνονται ενδεικτικά το δικαίωμα στην τροφή, το δικαίωμα στη στέγη, το δικαίωμα στην εκπαίδευση, το δικαίωμα στην υγεία και το δικαίωμα σε αξιοπρεπή διαβίωση.

Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

Ένα «κοινό ιδανικό στο οποίο πρέπει να κατα-

τείνουν όλοι οι λαοί και όλα τα έθνη», που συντάχθηκε από την Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου των Ηνωμένων το 1948. Παρότι δεν είναι νομικά δεσμευτική, ενέπνευσε συνταγματικούς χάρτες δικαιωμάτων, συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα και άλλους μηχανισμούς για τη διεθνή προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Πολιτικά δικαιώματα

Δικαιώματα που επιτρέπουν στους πολίτες να μετέχουν ελεύθερα στις πολιτικές διαδικασίες μιας χώρας περιλαμβάνουν το δικαίωμα ψήφου και την ελευθερία πολιτικής έκφρασης, την ελευθερία συνάθροισης και του συνεταιρίζεσθαι. Τα πολιτικά δικαιώματα προστατεύονται από το διεθνές δίκαιο, όπως αναφέρεται ρητά στο Διεθνές Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.

Πολιτιστικά δικαιώματα

Πολιτισμός είναι ολόκληρο το σύμπλεγμα διακριτών πνευματικών, υλικών, διανοητικών και συναισθηματικών στοιχείων που χαρακτηρίζουν μια κοινωνία ή μια κοινωνική ομάδα, συμπεριλαμβανομένων των τεχνών και των γραμμάτων, αλλά και των τρόπων ζωής, των αξιακών συστημάτων, των παραδόσεων και των πεποιθήσεων. Τα δικαιώματα στην πολιτιστική ανάπτυξη αναφέρονται και επανάληψη στα διεθνή κείμενα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, συχνά σε συνδυασμό με τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα.

Πρόσφυγας

Ένας άνθρωπος που καταφεύγει σε ξένη χώρα ή αρχή προκειμένου να διαφύγει κάποιον κίνδυνο ή διωγμό.

Σεξουαλικός προσανατολισμός

Χρησιμοποιείται για να περιγράψει την κατεύθυνση της συναισθηματικής έλξης ή συμπεριφοράς. Αυτή μπορεί να στρέφεται προς ανθρώπους του άλλου φύλου (ετεροφυλόφιλος προσανατολισμός), προς ανθρώπους και των δύο φύλων (αμφιφυλόφιλος προσανατολισμός) ή προς ανθρώπους του ίδιου φύλου (ομοφυλόφιλος προσανατολισμός).

Σκληρή ή απάνθρωπη τιμωρία

Το Άρθρο 5 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα ορίζει: «Κανείς δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινή ή μεταχείριση σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική». Η επιβολή σκληρών ποινών αποτελεί κεντρική πηγή ανησυχίας σε ολόκληρο τον κόσμο.

Σύμφωνο

Επίσημη συμφωνία ανάμεσα σε κράτη που ορίζει και τροποποιεί τα αμοιβαία καθήκοντα και τις υποχρεώσεις τους. Χρησιμοποιείται σχεδόν ταυτόσημα με τους όρους «συνθήκη» και «συμφωνία».

Συνηγορία

Πολιτική διαδικασία που συνίσταται από ενέργειες οι οποίες αποσκοπούν στη μετατροπή συμφερόντων πολιτών ή τμημάτων του λαού σε δικαιώματα· επίσης διαδικασία που στοχεύει στην άσκηση επιρροής σε πολιτικές και νομοθετικές αποφάσεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο· αλλά και ενέργειες σχεδιασμένες ώστε να τραβήξουν το ενδιαφέρον μιας κοινότητας σε ένα ζήτημα και να κατευθύνουν τους διαμορφωτές πολιτικής σε συγκεκριμένες λύσεις.